

שיוהר שלא יבא לידי פשיעה שלא יהא בידו לבדוק אלא ביום ולא יבדוק כהלכה כשהנר כותה.⁴⁵

[המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר על מי לבדוק]⁴⁸. תמה הוא זה, מה זו שאלה, מי שהוא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא הוא צריך לבדוק. ואי אפשר שהם שואלין מי הוא עובר עליו בבל יראה ובל ימצא, שאם כן היו אומרים בפירוש מי הוא העובר עליו כדי שנלמוד על הביטול שהוא מן התורה, ולא היו שואלין על הבדיקה שהיא מדבריהם. וכל שכן שלענין הבטול אין זו שאלה, דודאי מאן דחמירא דידיה עליה דידיה רמיא לבטוליה, שמי שאין שלו החמץ אין בטולו כלום.⁴⁶

והאמת בזה שזה החמץ אין עוברין עליו בבל יראה ובל ימצא לא המשכיר ולא השוכר, זה שאינו שלו וזה שאינו ברשותו. שהשוכר הוה כבר נקנה לו הבית לשכירות בכסף בשטר ובחזקה והבית הוא ברשותו לגמרי לענין חמץ, כדאמרין לקמן⁴⁷ דאע"ג דשכירות לא קניא שני הכא דאפקיה רחמנא בלשון לא ימצא, ומאחר שהחמץ הוא ברשותו של שוכר אין המשכיר עובר בבל יראה ובל ימצא ואע"פ שהחמץ הוא שלו⁴⁸. וכ"ש שהשוכר שאינו שלו אינו עובר עליו ואע"פ שהוא ברשותו. והכי איתמר במכילתא⁴⁹, יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל שהוא ברשותו ואינו יכול לבערו, ויצא חמצו של ישראל ברשות נכרי שהוא יכול לבערו ואינו ברשותו. וזה מה שאמרו⁴⁷ בחד לו בית שאינו זקוק לבערו, כמו שאנו עתידין לפרש⁵⁰. וכיון שהחמץ שהוא ברשות נכרי אין בעל החמץ עובר עליו, אף כשהוא ברשות ישראל כמו כן אינו עובר עליו מן הדין, שמ"מ אינו ברשותו⁵¹. ומה שאמרו⁵² אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף בשל ישראל אתה יכול למעט⁵³. אלא שאף הוא מוזהר עליו ואינו עשוי לשהותו⁵⁴. ואע"פ שבדין תורה כך הוא כמו שאמרנו שאין אחד מהן עובר עליו, מ"מ חכמים גזרו ביעור על כל חמץ של ישראל, שאף כשהוא מופקד אצל הגוים אמרו שהוא אסור לאחר הפסח, כדמוכח בההיא דהרהינו אצלו⁵⁵, כדבעי למימר קמן⁵⁶. וזו היתה השאלה במשכיר בית לחברו בארבעה עשר, שאחר שמן הדין אין אחד מהן עובר עליו, זה מפני שאינו שלו וזה מפני שאינו ברשותו, וידענו שאין חכמים מניחין חמצו של ישראל שלא יתבער, בכאן על מי הטריחו

שם שיש בזה ג' דעות. ועי' בברכין יוסף שם. 45 השווה חי' מהרשב"א, ר"ן ומהר"ם הלאוה. ועי' ב"ח סי' תל"א (ד"ה ומ"ש ולכן יוהר), וט"ז שם סק"ב, ופנ"י בסוגיין. 46 עי' תוס' ר"פ ד"ה על. 47 ו' א'. 48 שלא כדמשמע מפרש"י בד"ה חובת הדר, שכן התורה מיהא צריך ביטול. 49 עי' במכילתא בא פרשה י' ופרשה י"ז, ושם הסדר להיפך: יצא חמצו של ישראל וכו' יצא חמצו של נכרי וכו'. 50 שם ד"ה יחד. ועי' ש' בלקטות הרמב"ן ובר"ן, ועי' ברמב"ן עה"ת שמות י"ב י"ט. 51 וכ"כ במאירי (י"ב עמודה א'), ובמהר"ם הלאוה כאן ד"ה המשכיר ולהלן שם סד"ה הפקידו, שה"ה אף ברשות ישראל אחר אינו עובר. (במאירי: „שאינן ההיתר משום דהוה ליה ברשות גוי אלא מפני שאינו ברשותו“). וכן גטק השאג"א סי' פ"ג, בדעת הרמב"ן. ובס' ברוך טעם בסוגיית המפקיד חמץ, דף צ' רע"ב, כתב שמקברי הרמב"ן עה"ת נראה שלא נתמעט רק כשמונה ברשות נכרי, אבל בבית ישראל חבירו עובר, שבתים כולל כל בתי ישראל. וכ"כ בהעמק שאלה פי' סי' ע"ח אות א', שהרמב"ן לא פטר אלא בבית א"י. ואין הדברים מוכרעים. ועוד מחבאר מדברי הראשונים כמות' שנקט בשאג"א שם בשיטת הרמב"ן שכשמוציא את החמץ מרשותו לרה"ר אינו עובר עליו, והמקו"ה סי' ת"מ סק"ה השיגו, ועי' בשו"ת אחיעזר ח"ג סי"ב, ועי' הע' 58. 52 להלן ה' ב'. 53 עי' ביאור הגר"א סי' תמ"ג ס"ב. 54 עי' במהר"ם הלאוה סד"ה המשכיר. 55 להלן ל"א א'. 56 בחי' לדף ו' א' שם. ועי'

לבדוק ולבער, על מי שהחמץ שלו או על מי שהוא ברשותו.⁵⁷ והיתה התשובה, אם עד שלא מסר מפתח וכו'. כלומר, שאם המפתח ברשותו של משכיר עדיין אע"פ שהבית קנוי לשוכר מאחר שהחמץ שלו ועדיין הוא אצלו עליו לבער, אבל כשהמפתח ברשות השוכר הרי הוא ברשותו לגמרי ועליו [לבער]. ואם כן נלמוד שישראל שהפקיד אצל חברו חמץ שהנפקד זקוק לבער אע"פ שמן הדין אינו עובר עליו מאחר שאינו חייב באחריותו,⁵⁸ והינו דסקי'א דר' יוחנן חקוקא⁵⁹ כדלקמן⁶⁰ 61. ואל תתמה מפני שלא הצריכו לבער בחמץ של נכרי המופקד אצל ישראל מאחר שהמצוה היא על הנפקד, שעל חמצו של ישראל היתה הגזירה שלא יתקיים בפסח והמצוה הטילו על מי שהחמץ ברשותו שיבערנו.

ולענין הביטוי, נראין הדברים שאין מצות בטול על אחד מהן, שאין הבטול אלא כרי שלא יעברו עליו בבל יראה. וכן הדין שהנפקד שהטילו עליו מצות הביעור אין ביטולו כלום במה שאינו שלו, והמפקיד שאין החמץ ברשותו אין עליו לא מצות ביעור ולא מצות ביטול.⁶² מעתה המשכיר בית לחברו בארבעה עשר כשהשוכר חייב לבדוק כגון שחל ארבעה עשר משמסר לו מפתח, אינו זקוק לבטל כלל⁶³. ואע"פ שאמרו⁶⁴ הבדוק צריך שיבטל, זאת הבדיקה אינה צריכה לביטול. וכן בדין, דליכא הכא חשישא דשמא ימצא גלוסקא יפיפיה לא למשכיר ולא לשוכר, שהמשכיר אינו דר שם ולא ימצאנה, והשוכר אע"פ שימצאוה⁶⁵ ליכא למימר בה דדעתיה עלוה שמכיון שאין חמץ שלו, לפי מה שיתבאר במקומו.⁶⁶

[ת"ש המשכיר בית לחברו על השוכר לעשות לו מזוזה]²⁸. וא"ת ומה למדנו לבדיקת חמץ שאיפשר שהיא על המשכיר לבדוק משום דחמירא דידיה היא מה שאין כן⁶⁷ במזוזה.

בפר"ח סי' ת"מ ס"ק א' (דף ו' סוף ע"ד). 57 וכ"פ במאירי ובמהר"ם חלאוה, ועי' גם בחי' הר"ן רד"ה על. 58 משמע שאף בכה"ג שלא קיבל הנפקד את החמץ באחריות אין המפקיד עובר עליו מן התורה, שאל"כ היה צריך לבער, שמי שעובר עליו בבי" הוא המחוייב בבדיקה. וכ"כ בשאג"א שם בדעת הרמב"ן והר"ן. ועי"ש שהוא מפרש כן גם בשיטת הגאונים. אבל הרא"ש סי' ד' והטור סי' ת"מ נקטו בדעת הגאונים שרק בקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו, עי' מש"כ בשאג"א שם. ובשו"ע סי' ת"מ סי"ד פסק שאף בקיבל עליו הנפקד אחריות עובר עליו המפקד, כד' ר"י והרא"ש. ועי' בתשו' הרדב"א סי' תק"ב. 59 וכ"ה בכי"י וראשונים, ולפנינו: חקוקאה. ועי' ביאור נוסחאות לגמרא שלמה, דף י"ב, שורה 49. 60 י"ג א'. 61 וכן כתב במאירי בשם גדולי הדור, וז"ל: „ומכאן למדו גדולי הדור שישראל המפקד חמצו לישראל הנפקד זקוק לבער וכן נראה ממעשה האמור בפרק זה באחד שהפקיד דיסקי'א מלאה חמץ אצל ר' יוחנן חקוקא". ועי' גם בבי" ובב"ח ס"ו תמ"ג. ומפורש בדברי רבינו שלא כמי"ש בפר"ח שם ס"ק ב' שכל שאין אחד משניהם עובר בבי" אין הנפקד מחוייב לבערו. ובפר"ח שם הוכיח מן הסוגיא להלן שם שאין הנפקד מחוייב לבער רק למכור. ועי' במקו"ח שם ס"ק ו' שדחה ראייתו, ועי' במהר"ם חלאוה לקמן שם ד"ה כרשב"ג ובא"ח שם. וצ"ב בדעת רבינו שאע"פ שחכמים גזרו ביעור על כל חמץ של ישראל, מ"מ שמא מכרו המפקד במקומו לגוי, ועל חמץ של נכרי המופקד אצל ישראל לא גזרו ביעור, ומן הספק יש להקל בחיוב דרבנן. וי"ל שאין ספק מוציא מידי ודאי אף בשל דבריהם, ועי' להלן ט' א' ד"ה טעמא. 62 וכן במאירי: „וכן ראיתי שכתבו (גדולי הדור) שאין אחד מהם חייב בביטול, ואין נראה כן". 63 גם בזה כ' במאירי שהשוכר מבטל, ורעפ"י שאינו שלו, שסתם הדברים שהמשכיר הקנהו לו אגב ביתו. (פי', הקנהו לו אגב ביתו אם ירצה השוכר לקנותו). ועי"ש שי"א שהמשכיר מבטל. וב' הדעות אף בס' המכתם. ועי' במג"א סי' תל"ז ס"ק ב' ובאחרונים שם. 64 לקמן ו' ב'. 65 צ"ל: שימצאנה. 66 לקמן שם ד"ה גזירה. 67 בין השיטין.

ואיכא למימר דקס"ד שהמזוזה חובת הבית היא והיה מן הדין שיעשה אותה בעל הבית שהבית שלו ואעפ"כ הטילו אותה על השוכר, ואף כאן דין הוא שיטילו הבדיקה על השוכר⁶⁸. ואמרי' התם כדרב משרשיא דאמ' מזוזה חובת הדר היא, שהמצוה היא לגמרי על השוכר, מה שאין כן בבדיקת חמץ שהחמץ הוא (על) [של] המשכיר.

[אם עד שלא מסר לו מפתח חל ארבעה עשר]⁶⁸. פירש"י ז"ל⁶⁹ מסירת מפתח היא קניית השכירות. וכן פירש רבנו שמואל ז"ל במסכת בבא בתרא⁷⁰. ואינו, דודאי קנין השכירות כקניין המקח, כדאמרי' בפר' מרובה⁷¹ כשם שהקרקע נקנה⁷² בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות נקנית בכסף בשטר ובחזקה, ובפר' הפרה⁷³ משמע בהדיא שמסירת מפתח אינו קנין במכירה, שאמרו שם: המוכר בית לחברו כיון שמסר לו מפתח קנאו, ואמרי' אי בכספא ליקני⁶⁷ [בכספא] ואי בחזקה ליקני בחזקה, לעולם בחזקה ובעי למימר ליה לך חזק וקני, וכיון שמסר ליה מפתח כמאן דאמ' ליה לך חזק וקני דאמי. ואף כאן לא הוזכרה מסירת מפתח לקנין שיהא הקנין נגמר לו, אלא שהחזקה היא הקנין, אלא שצריך למסירת מפתח שהוא שלו במקום לך חזק וקנה⁷⁴. יש לומר' לפי שיטה זו שהיא לומר שמיד שהבית קנוי לשוכר עליו לבדוק משום דאיסורא ברשותיה הוא, ואין המפתח שביד המשכיר עושה כלום מכיון שנגמר קנין השכירות לשוכר⁷⁵. ויש לפרש אם עד שלא מסר מפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק, שאעפ"פ שהשוכר קנה את הבית בכסף או בשטר כיון דחמירא ידידה היא על המשכיר לבדוק מאחר שהמפתח ברשותו, אבל כשהמפתח ברשות השוכר עליו לבדוק אם קנה את הבית בכסף או בשטר מאחר שהחמץ ברשותו, שאם לא קנה הבית אין מפתח שבידו כלום שלא מסר לו אלא שמירת מפתח ואין עליו לבדוק, וכן כשקנאו השוכר אין המשכיר חייב לבדוק בשביל המפתח שבידו אם לא מפני שהחמץ הוא שלו, שאם לא כן אין המפתח שבידו כלום, שאם היתה ביד אחר ודאי אין זקוק לבער, שלא מסר לו אלא שמירת מפתח. וזהו האמת⁷⁶.

מאי נפקא לך מינה⁷⁷, דליתיה להאיך⁷⁸ לשיולי⁷⁹ ולאטרוחי⁸⁰ להאי מאי. אעפ"ה שהבדיקה היתה מוטלת על המשכיר שהרי חל ארבעה עשר קדם שמסר לו מפתח, אעפ"כ כשאין המשכיר בכאן מטילין אותה על השוכר מאחר שהוא קנוי לו והמפתח בידו, ואף אם היתה המפתח ביד המשכיר זה שהבית שלו הוא זקוק [לבער] מאחר שאין המשכיר כאן שיבער, שעל זה [ש]החמץ ברשותו חובת הבדיקה כדי שלא ישאר אצלו החמץ. ומדאמרי' דליתיה להאיך לשיולי משמ' דאי איתיה שיליגין ליה ואפי' אי אמרי' דחזקתו בדוק, שאין לך לסמוך על חזקה כשאיפשר לעמוד על בירור הדבר⁸¹. ועל זה סמך הרב

68 השוה תוס' ר"פ ד"ה ת"ש. ועי' בתוס' ד"ה על. 69 ד"ה מסירת. 70 דף ג"ג א', סד"ה והשתא קעילי. 71 ב"ק ע"ט סע"א. 72 בגמ': נקנית. 73 דף ג"ב רע"א, ע"ש הנוסח. 74 עי' בתוס' כאן בד"ה אם ובתוס' שצויינו בגליון הגמ'. וכן הקשו שא"ר כאן לפירש"י. ועי' בקרבן נתנאל סי' ב' אות ד' מש"כ ליישב. 75 וכן הביין הבי"ח או"ח סי' תל"ז ד"ה המשכיר, בעצת התוס'. ויתכן שיש השמטה וחסרון בלשון רבינו, ותחילה הביא פ"י ר"י שבתוס' דהכא מיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק, וע"ז הוא שכתב: ,,יש לומר לפי שיטה זו' וכו'. ועי' בחק יעקב שם ס"ק ב' שחלק על הבי"ח. 76 וכן היא דעת בעל העיטור הל' ביעור חמץ, קכ"א א', וכ"פ בתוס' ר"פ, מאירי, ר"ן, מהר"ם חלאוה, ומ"מ פ"ב מחומצ' הי"ח. ועי' בס' המכתם. וכן פסק בשו"ע סי' תל"ז ס"א, וכ' בפר"ח שהעיקר כדעה זו, ועי"ש במשנ"ב סק"ב. 77 לפנינו נוספה כאן תיבת ,,לישיליגיה, ואינה בכי"י וראשונים, ועי' בב"ח ריש סי' תל"ז ובט"ז שם סק"ג. 78 וכן בכי"י, ולפנינו: להאי. 79 כגי' כ"ש, ולפנינו: דלשיוליה. 80 כגי' כ"י, ולפנינו: לאטרוחי. 81 וכ"ד